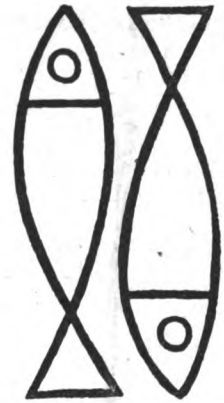

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

G. v. d. Brink

HANDELINGEN 13:38-52

De zeloten

Er liggen allerlei verbanden tussen Rom. 9:11 en Handel. 13:38-52. Wat Paulus b.v. schrijft in Rom. 9:30-32 heeft hij misschien het eerst in alle hevigheid meegemaakt in Antiochië in Klein Azië. Dit bedoel ik, dat heidenen, die geen gerechtigheid najaagden haar toch hebben verworven, de gerechtigheid nl. door het geloof; maar dat Israël met al zijn ijver voor de wet, het doel der wet niet heeft bereikt. En waarom niet? Omdat ze meenden te kunnen steunen op de onderhouding der wet en niet op het geloof. Ze hebben zich gestoten aan de steen waaraan men zich stoot, volgens het woord van de Schrift: Zie ik leg in Sion een steen des aanstoots, een struikelblok. Wie in Hem gelooft zal niet worden teleurgesteld.

Paulus en Barnabas zijn op hun eerste zendingsreis. Ze komen voor de poorten van de eerste stad. Antiochië was een centrum van handel. Er was een Joodse vestiging. Er had zich een assimilatieproces voltrokken tussen Joodse zakenlui en Grieken. Toch had de stad een eigen synagoge, eigen oversten en rabbijnen en eigen zangers. Er waren ook proselieten: Grieken die zich bijzonder aangetrokken voelden tot de soberheid van de Joodse religie.

Paulus en Barnabas komen de stad binnen en zoeken een herberg. Ze rusten uit van de vermoeienissen van de reis. Op sabbath gaan ze naar de synagoge en staan direkt in het centrum van de belangstelling. Men verzoekt Paulus een „opwekkend“ woord te spreken. De apostel loopt snel de geschiedenis door. Van de Exodus via de Richteren en Samuël op David en van David regelrecht op Messias Jezus. De belofte aan de vaders gedaan (hier stijgt de toon!) is nu vervuld! Dat zij — twee vreemdelingen — de blijde tijding brengen, komt, omdat de oversten in Jeruzalem, Hem hebben verworpen en gekruisigd. Maar God heeft Hem opgewekt, overeenkomstig psalm 2 en psalm 16. En dan komt de spits van de preek: Aan u mannenbroeders wordt de blijde boodschap gebracht, dat u vergeving van zonden kunt krijgen. Ook van alle zonden waarvan u niet gerechtvaardigd kon worden door de wet van Mozes, wordt ieder gerechtvaardigd, die gelooft!

Het slot van de preek klinkt als een onderaards gerommel.

Pas op, dat op jullie niet van toepassing zal zijn wat geschreven staat in de profeten: Ziet toe, hooghartigen, wees verbaasd en ga te gronde. Want Ik werk een werk in uw dagen, dat ge niet zoudt geloven, als iemand het u vertelt.

Sjongejonge!

Je moet maar durven: voor het eerst ergens als gastdominee optreden, en dan de mensen bedreigen met: Hooghartigen, maak dat je wekomt! Verdwijnt!

De blijde boodschap is lang niet mals!

Toch is de reactie positief.

De mensen schijnen niet zo erg hooghartig te zijn.

Ze vragen of Paulus dezelfde preek een week later nog eens wil houden.

Ze zitten met vragen als: Heeft de Schrift werkelijk een lijdende Messias voorzien? Is de opwekking van die Jezus gewisse waarheid? Wat is 'gerechtigheid door het geloof'? Hoe is het mogelijk dat de oudsten in Jeruzalem hun eigen Messias smadelijk hebben terechtgesteld?

Met dit soort vragen moeten ze klaar komen. Ze krijgen er ook de tijd voor.

Als de kerk uit is drommen ze om Paulus en Barnabas heen. Die twee herhalen voortdurend de kern van de preek: Denk er om, dat jullie blijven bij de genade. Een kernmotief uit Rom. 9-11. „Als gij maar bij de goedertierenheid blijft“ (11:12). Denk erom: als arme zondaren blijven leven uit Gods genade alleen!

Sola gratia.

Er gaat een week voorbij.

De boodschap wordt stadsnieuws.

De kooplui op de markt, de dagwerkers in de wijngaard vertellen elkaar het blijde nieuws.

Zelfs in de heidentempels gaat de naam van Jezus van mond tot mond.

Er zijn handschriften, die zeggen, dat er in die eerste week al mensen zijn gedoopt. We weten niet of dat waar is. Maar zo vlug kon het in elk geval wel. De blijde boodschap is helemaal niet gecompliceerd.

Als de tweede sabbath aanbreekt stroomt bijna de hele stad bijeen.

Hoe is dat te verklaren?

Voor de eerste maal gaat de deur naar Jahwe van Israël open, zonder dat men zich eerst behoeft te laten besnijden, reinheidswetten hoeft na te leven, sabbathen hoeft te onderhouden enz. De boodschap is ongelooflijk ruim: Messias Jezus nam de totale wereldschuld op Zich en nu geldt ieder, die dit heil aanvaardt als een goede bondgenoot van God. Sola gratia!

Deze boodschap blijkt een enorme aantrekkingskracht te bezitten.

Dat is altijd weer het geval. Er zijn er zoveel, die hunkeren naar de boodschap van de genadige God!

Die hunkering is er ook bij sommige Joden.

Ook voor hen is de wet een ondraaglijke last. Ze zuchten er onder en komen er niet mee klaar. De dagelijkse omgang met de Grieken bezorgt de massa schuldgevoelens, die hen belasten en afstompen tegelijk. Met wijd open oren hebben deze mensen geluisterd, toen de boden uit Jeruzalem zeiden, dat geen sterveling, hoe vroom hij ook was, klaar kon komen met de wet. Hoe eerlijk was dat! Waarom zeiden hun rabbijnen nu eens nooit zo iets? En daarom — zo luidde de boodschap — was er nu een andere gerechtigheid, een andere bondgenootschappelijkheid, geopenbaard; een gerechtigheid niet door de werken, maar door het geloof in Christus Jezus, voor ieder, die gelooft. Sola gratia!

Wat is dat voor deze belasten een fijn evangelie geweest!

Dan komt de ontknoping.

Die komt nog niet een half uur voor kerktijd.

Als we toen de oversten gevraagd zouden hebben, hoe ze dachten over Messias Jezus, zouden ze geantwoord hebben: We zullen de boden nog eens horen!

Maar daar komen ze niet aan toe.

De ontknoping komt vlak voor kerktijd.

Lucas beschrijft het ons precies: Toen de Joden de grote menigte zagen, werden ze vervuld met „zèlos“ (nijd).

Ze werden vervuld met zelotisme.

En het zien van de grote massa kerkgangers deed het hem.

Over dat zelotisme spreekt Paulus in Rom. 10: Ze hebben een ijver maar zonder verstand.

Zelos is de vrome, felle ijver voor de handhaving van de eer van Jahwe en de zuiverheid van Zijn heiligdom. Lucas schrijft, dat ze van deze heilige ijver „vervuld“ werden. Heel hun zieleleven werd er door overspoeld.

Ze zien de gore massa aanstromen: tempelprostituties, afgodspriesters, dronkelappen, het plebs uit de riolen... iedereen wist toch hoe deze mensen leefden!

En nu slepen deze nieuwlichters uit Jeruzalem heel die vuile troep mee naar het huis van God en beloven hen het dierbaarste wat Israël bezit, de Messias, zonder één andere voorwaarde te stellen dan een onbegrensd vertrouwen!

Wat was dat voor slappigheid... een onbegrensd geloof?

Gehoorzaamheid moest er komen en trouw aan de wet.

Nota bene... zij hadden hun hele leven krom gelegen voor de wet en zouden deze onreine handen daar geen vinger voor hoeven uit te steken?

Wat hier gebeurde was vreselijk!

Godslasterlijke heiligschennis!

Vervloekt waren deze boden uit Jeruzalem!

Lucas zegt: ze lasterden hetgeen door Paulus en Barnabas gezegd werd.

Dat is het ergste wat op aarde gebeuren kan: blasfemie tegen het evangelie van Gods vrije genade.

Nu gaan onze gedachten naar de eigen tijd.

Stel u voor, dat vandaag nog eens zoiets zou gebeuren.

Dat ergens een grotestads kerk was, waar het evangelie van Gods vrije genade met zoveel zegen geprekeerd werd, dat de volgende zondag de hele stad uitliep om de boodschap te horen.

Stel u voor, dat ze bij honderden en duizenden kwamen opzetten en dat ze ons, gereformeerde lieden, zouden overspoelen.

En dat dan de blijde boodschappers klaar zouden staan om het grote heil in volstrekte loyaliteit aan al deze zondaren aan te bieden

op voorwaarde van een waar geloof in Jezus Christus...

Hoe zou onze reactie zijn op zo'n gulle prediking?

Hoe zouden wij kijken naar die wereldse typen, die ons helemaal overspoelden?

Een kwartier voor kerktijd?

Zouden we ons niet heel griezelig gaan voelen?

Als één evangelisatiegezin overkomt „is dat niet zo erg” (wat een godslasterlijke woorden!): wij kapselen hen wel in.

Maar als een gereformeerde kerk eens overspoeld werd door bekeerlingen van een week oud?

Hoe denigrerend kunnen we soms zeggen: „O, dat is een evangelisatiegemeente”!

Laten we toch bij de genade blijven!

Blasfemie op het evangelie is het ergste wat er is.

En het kon wel eens dichterbij liggen, dan we denken.

schillen, één weg. Zij worden allen opgevoed, om mij zo eens uit te drukken, de bede om leven en genade, troost en in de Kreupelstraat, d.w.z. zij zijn allen een arm en ellendig volk, dat slechts weet te getuigen van de rijkdom der liefde en genade, die zij vinden in het Woord van hun enige Profeet; waarom zij zich gedurig tot Hem begeven met licht. En zij belijden van het Woord: „Het is begeerlijker dan goud, ja dan veel fijn goud, en zoeter dan honig en honigzeem”.

Er kan onmogelijk verschil van geloof bestaan. Daarom komt, wanneer er kinderen ten Doop worden gebracht, de vraag tot de ouders, of zij de leer der zaligheid, gelijk die in het Woord Gods van het Oude en Nieuwe Testament bevat is en in de Christelijke Kerk geleerd wordt, belijden de waarachtige en volkomen leer der zaligheid te zijn. En verder: of zij de kinderen in de voorzegde leer, dat is dus: in de eenheid van het ware geloof, willen onderwijzen. Het gaat hier niet om wat deze of gene Gemeente misschien in het bijzonder leert, maar hiervan spreek ik: „Ik geloof in God, de Vader, de Almachtige, Schepper des hemels en der aarde, enz.”, — dat men blijve bij de Twaalf Artikelen.

Alzo vergadert, beschermt en onderhoudt de Here Zijn Gemeente, die de Vader ten ewigen leven heeft uitverkoren, van het begin der wereld tot aan het einde, in eenheid van het ware geloof”.

Mogen we nog een toegift geven?

Dan zij hier, tot onze troost en tot stichting der Gemeente, nog doorgegeven wat Kohlbrugge in deze preek zegt van de kenmerken van de ware Kerk en van de valse Kerk:

KERKELIJK Leven

KOHLBRUGGE

OVER EEN ACTUELE KWESTIE

De actuele kwestie hier bedoeld is deze: wat wordt in verschillende vragen van de kerkelijke formulieren gemeend met „de leer, die in het Oude en Nieuwe Testament en in de artikelen des christelijken geloofs begrepen is en in de christelijke kerk alhier geleerd wordt”? of m.a.w. welke artikelen des christelijken geloofs worden hier bedoeld, of ook: welke is de „voorzeide leer”, in welke doopouders beloven hun kind te zullen „onderwijzen en doen onderwijzen”?

Vrij algemeen heeft, zonder nader onderzoek, de gedachte onder ons geheerst: daarmee is bedoeld heel de inhoud van de 3 Formulieren van Enigheid. De titel van de boeken van ds. Vonk over de Catechismus, de Ned. Geloofsbelijdenis en de H. Schrift nl. „De Voorzeide Leer” spreekt hier boekdelen.

De leer der kerk is, zo schreef ds. Vonk in 1950, dus te vinden: a. in de H. Schrift, b. in de apostolische geloofsbelijdenissen c. in de 3 formulieren van enigheid. (Voorzeide Leer, II, p. 27).

We vermoeden, dat ds. Vonk het vandaag wat anders zou zeggen. Trouwens, zou er niet veel voor te zeggen zijn, dat de kerk zelf het in haar formulieren ook anders ging zeggen? Wordt in de oude formulering niet uit het oog verloren het wezenlijke verschil tussen de H. Schrift en de belijdenis? In feite wordt immers uitgegaan van een bepaalde grootheid als „de leer”, waarvan dan gesteld wordt, dat zij „begrepen is”, eerst in het Oude en Nieuwe Testament en vervolgens ook in de artikelen van ons chr. geloof. Naar de letter zijn hier Schrift en belijdenis gelijkgeschakeld en worden beide genoemd een samenvatting van „de leer”. Of nog duidelijker en letterlijker gezegd: in de H. Schrift en in de 12 artikelen zouden we vinden een soort kort begrip van „de leer”. Alsof de H. Schrift niet de brón zou zijn van wat de apostolische geloofsbelijdenis belijdt, en de chr. kerk alhier leert.

Daarom zou deze vraag uit onze formulieren o.i. beter als volgt te formuleren zijn: „of gij de leer van de H. Schrift, in het Oude en Nieuwe Testament, gelijk zij in de artikelen des chr. geloofs begrepen is en in de chr. kerk alhier geleerd wordt, houdt voor de waarachtige en volkomen leer der zaligheid.”

Dat met de art. des chr. geloofs de Apostolische Geloofsbelijdenis bedoeld is, is buiten kijf. Zulks wordt ook erkend door hen, die

kans zien in de staart van de vraag dan toch nog de Formulieren van Enigheid onder te brengen.

Voor de onbevooroordeelde lezer gaat het echter in de vraag niet om 3 dingen, die je op een rijtje kunt zetten: Schrift, 12 artikelen en 3 formulieren van enigheid, — maar gaat het om de leer der H. Schrift. Deze leer der H. Schrift is oudtijds, in de vroeg-christelijke kerk saamgevat in 12 artikelen. Maar deze leer wordt ook heden ten dage nog geleerd en verkondigd, nl. in de chr. kerk alhier. Met deze leer wordt instemming gevraagd.

Onlangs lazen we een catechismuspreek van dr. H. F. Kohlbrugge (1803-1875) over zondag 21. Nu zal wel niemand in twijfel trekken, dat Kohlbrugge overtuigd aanhanger was van de geref. leer. Hij heeft er, geschorst in de lutherse kerk en niet toegelaten tot de herv. kerk, genoeg om moeten lijden. Vanaf 1847 tot zijn dood heeft hij de niederländisch reformierte gemeente te Elberfeld gediend. Op zijn sterfbed sprak hij: „De Heidelberger, de eenvoudige Heidelberger, houdt daaraan vast, kinderen”. Zijn catechisanten heeft hij ook immer aan de hand van deze Heidelberger onderwezen uit de Schriften. Catechismuspreken van zijn hand zijn nog onlangs opnieuw uitgegeven, en hij, die deze uitgave verzorgde, kon met recht schrijven: Kohlbrugge is „als weinigen doorgedrongen in de H. Schrift en de Belijdenis der Kerk”. (prof. P. A. v. Stempvoort in „Woord vooraf” van „De eenvoudige Heidelberger”)

Genoemde preek over zondag 21 geeft daar ook volop blijk van. Kohlbrugge geeft in deze preek o.m. een diepe uiteenzetting van de waarheid der uitverkiezing.

Daarom zegt het temeer, als juist deze predicator, die er niet bepaald licht over heen liep (hij wordt immers vandaag nog gelezen in kringen van de geref. bond) van de vraag aan de doopouders gesteld, zegt: „dat men blijve bij de Twaalf Artikelen”.

We willen deze uitspraak van Kohlbrugge in zijn verband geven en veroorloven ons dus een wat breed citaat uit zijn preek over zondag 21, (te vinden in „De eenvoudige Heidelberger”, 2e dr. p. 311-12)

„Christus vergadert Zijn Gemeente in de eenheid van het ware geloof, dat is: allen, die de Here Jezus Christus door Zijn Geest en Zijn Woord bekeert, krijgen één hart, want zij allen hebben, zij het ook met kleinere en grotere ver-

C. P. PLOOY

„De kenmerken der ware Gemeente zijn:

de ware levende prediking van Gods Woord, waarbij de mens op het diepste vernederd en de genade op het hoogst verhoogd wordt;

voorts worden in de ware Gemeente de Sacramenten naar de instelling van Christus met een blijmoedig en dankbaar geloof bediend;

en eindelijk wordt in deze Gemeente een ernstige, verstandige, rechtvaardige, liefdevolle tucht gehandhaafd.

Verder is een kermerk der ware Kerk, dat zij niet heerst, maar Christus laat regeren als het waarachtige Hoofd.

Het kenmerk der valse kerk daarentegen is, dat zij regeren wil over het Woord en de Sacramenten, het gebed en de gewetens.”

Brochure over het redactiebeleid van

„DE REFORMATIE”

gedurende de jaren 1952-1956

Daar mij herhaalde malen de vraag gesteld wordt, hoe het staat met de brochure, waarvan de verschijning begin van dit jaar was aangekondigd, stel ik er prijs op mede te delen dat de tekst daarvan thans gereed is. Zij wordt overgetypt en zal vervolgens ter beoordeling worden voorgelegd aan Prof. Dr. H. J. Jager en Prof. C. Veenhof. Daarna gaat de zaak naar de drukker.

Zodra de brochure ter beschikking is, hoop ik op deze zaak nader terug te komen.

P. Groen

H. J. JAGER

Rondom m'n schorsing

(slot)

Intussen werd de kerk in opschudding gebracht door „kerkleiders”.

In 1936 werd de noodklok geluid door de professoren H. H. Kuyper en Hepp, op de synode van Amsterdam als ik mij niet vergis. De toestand in de kerken zou „erger zijn dan voor Assen”. „Baardeloze knapen” brachten nieuwe leringen, die afweken van de aloude waarheden. De kerk zou in groot gevaar zijn en de gemeenten in rep en roer. Nuchtere dominees merkten op, dat zij van onrust in hun gemeenten niets merkten, maar dat door de noodklok der „leiders” onrust gewekt werd.

Helaas gelukte het aan de tegenstanders van de reformatie haar verdacht te maken. Een synode besloot — het doet er niet toe welke — te laten onderzoeken of de „nieuwe leringen” wel overeenkwamen met de „gangbare meningen”. Het ging, meen ik, over algemene genade, genadeverbond en zelfonderzoek, onsterfelijkheid der ziel, de twee naturen van Christus en de pluriformiteit der kerk.

Na vele wederwaardigheden kwam het in 1942 tot de befaamde besluiten over bovengenoemde zaken, die geen sterveling meer serieus neemt. Ik maak me sterk, dat van de honderd meelevende gemeenteleden niet één precies weet wat er besloten is. Maar helaas is één van die besluiten, namelijk die van „het houden voor wedergeboren tot het tegendeel blijkt” aanleiding geworden tot schorsing en afzetting van vele ambtsdragers. Ik kom er straks op terug.

Intussen was ook mij de strijd niet bespaard.

Ik kwam in botsing met mijn promotor, die mij toeliet — ik ben er nog altijd dankbaar voor — een opvatting te verdedigen, waarmee hij het niet eens was. In onze besprekingen bleek, dat wij verschillend dachten over de weg der zaligheid. Bij nader gesprek bleek, dat wij de Belijdenisschriften verschillend lazen. Het bleek nog dieper te zitten: We lazen de Schrift verschillend.

Dat kwam uit in onze opvattingen over verkiezing en wedergeboorte, over verbond en genade, over zelfonderzoek en kenmerken enz. enz.

Bij m'n promotie bleek hoe fel de tegenstand was.

Een hooggeleerde kwam tegen mij in het geweer. Hij klaagde, dat ik „de heiligen bedroefd had”. Er was nog niet één heilige, die m'n geschrift gelezen had!

Ik zou de mystiek in de ban gedaan hebben. Terwijl ik alleen gezegd had, dat het woord mystiek voor wetenschappelijk gebruik niet geschikt was.

De vrome Dr. Van den Bergh zou zich in zijn graf omdraaien, als hij kon merken wat er op zijn kansel in Voorthuizen geleerd werd!

Het drong tot mij door dat het ernst werd en de tegenstand „menens”.

Het zou er om gaan of ik wilde buigen voor „gangbare meningen” die niet op Gods Woord gegrond waren, dan wel voor het klare, duidelijke Woord des HEREN met z'n heerlijke beloften, maar ook met z'n ernstige dreigingen.

Tenslotte wil ik vertellen hoe het tot m'n schorsing kwam in Voorthuizen. Na veel vergaderen kwam de synode van 1942 tot haar „bekende” leerbeslissing, waarvan ook de kerkeraad van Voorthuizen mededeling ontving. Ik zeg: „bekende”, maar dat moet wel met een korreltje zout worden genomen. Een onderzoek aangaande de „bekendheid” zou merkwaardige resultaten kunnen hebben. Als indertijd een dominee z'n catechisanten wilde inlichten over „1905”, dan moesten de acta te voorschijn worden gehaald. De be-

slissingen van 1905 leefden in de gemeente niet. Zo zal het ook wel zijn met de besluiten van 1942. Behalve de opstellers en de deskundigen is er geen mens die nog weet wat er besloten is. Wie weet nog wat er besloten is „aangaande de algemeene genade” en „de onsterfelijkheid der ziel” en „de vereeniging van de beide naturen van Christus” en „de pluriformiteit der Kerk”? Vrijwel niemand. En zo staat het ook met de beslissingen „Aangaande Genadeverbond en zelfonderzoek”. Alleen dat éne zinnetje is wel in het geheugen blijven haken: „dat het zaad des verbonds krachtens de belofte Gods te houden is voor wedergeboren en in Christus geheiligd, tot dat bij het opwassen uit hun wandel of leer het tegendeel blijkt”.

Aanvankelijk was de gedachte: dat valt nogal mee. Na het gebeier van de noodklok in 1936 zou men verwachten, dat ergerlijke ketterijen waren aangewezen, maar daarvan was geen sprake. Wat mij betreft ik had hoop, dat het met de besluiten van 1942 zou gaan als met die van 1905. Ze stonden netjes op papier, maar niemand werd lastig gevallen, omdat hij er niet mee instemde. Er was nooit iemand om geschorst of afgezet, terwijl meerderen ze openlijk hadden bestreden.

Van mij was in mijn omgeving wel bekend, dat ik met 1905 niet veel op had, maar niemand heeft ooit gezegd, dat dit maar moeilijk te verdragen was. Zo zou het, hoopte ik, ook weer gaan met de beslissingen van 1942.

Tegen verschillende van de besluiten had ik bezwaren. En die heb ik niet onder stoelen en banken gestoken. Op de kerkeraad werden de besluiten door mij besproken. Later toen er een „Toelichting” kwam, heb ik op de kerkeraad deze op mijn manier toegeleucht. Daar kwam ik er openlijk voor uit, dat het „houden voor wedergeboren” niet deugde. Heel dat „houden voor” vinden we in de gansche Schrift niet, evenmin als in de Belijdenis. Tenminste niet in de zin van: we gaan er voorlopig maar van uit, en als het tegendeel blijkt zien we wel dat we ons hebben vergist. En de gelijkstelling van „houden voor wedergeboren” en „in Christus geheiligd” klopt ook niet. Ik wees de broeders op het antwoord van de ouders bij de doop hunner kinderen, waarmee ze „belijden, dat zij in Christus geheiligd zijn, en daarom, als lidmaten zijner gemeente, behoren gedoopt te wezen”. De kinderen der gelovigen zijn kinderen des verbonds, ze zijn in Christus geheiligd, ze zijn kinderen des Koninkrijks. Van wedergeboorte van kinderen spreekt de HERE in de Schrift niet en daarom moeten wij het ook maar niet doen. De Schrift zegt wat de kinderen der gelovigen zijn en daarvan moeten wij bij onze opvoeding uitgaan. Maar we moeten ze ook waarschuwen, dat zij zullen buitengeworpen worden als zij het verbond verbreken en weigeren als kinderen des Koninkrijks te leven. Zo spreekt de Schrift. Bijv. in Hebr. 10 : 29: „Hoeveel te zwaarder straf, meent gij, zal hij waardig geacht worden, die den Zoon Gods vertreden heeft, en het bloed des testaments onrein geacht heeft, waardoor hij geheiligd was, en den Geest der genade smaadheid heeft aangedaan?”

Dit alles zei ik op de kerkeraad. Deze bestond voor het grootste deel uit broeders, die van jongsfaan de Kuyperiaanse theorieën hadden ingedronken. Ze waren het met mij niet eens, trachtten mij ook duidelijk te maken, dat ik het mis had. Maar niemand dacht er aan mij schorsingswaardig te achten of mij voor een ketter te houden. We konden elkaar hierin wel dragen. In de praktijk viel het trouwens nogal mee. Jaren heb ik samengewerkt met een ouderling, die in de leer van Kuyper „gepikt en gemazeld” was om zo te zeggen. Maar hij troostte en vermaande precies als ik. In de studeerkamer was hij een man van „houden voor wedergeboren”, maar in de praktijk heb ik het hem nooit ho-

ren gebruiken. Het is een theorie, waaraan praktisch zich niemand houden kan.

Het was een merkwaardige toestand op de Veluwe. Daar is de neiging over het algemeen niet sterk bij de ouders om hun kinderen te houden voor wedergeboren. Eerder doen ze het tegendeel: houden voor niet-wedergeboren. Totdat het tegendeel blijkt, dat ze wel wedergeboren zijn.

Schijnbaar stonden gereformeerden en oud-gereformeerden scherp tegenover elkaar. De eersten gaan van de optimistische kijk op de gemeente uit: het zal wel in orde zijn of in orde komen. We mogen het zaad des verbonds voor wedergeboren houden. Er zijn wel uitzonderingen, maar zo „in 't gemeen” komt het wel goed.

De oud-gereformeerden gaan pessimistisch uit van de onderstelling, dat het zaad der kerk voor het grootste deel bestaat uit „brandhout voor de hel”. Ze beginnen daar te houden voor niet-wedergeboren. Totdat uit de kenmerken blijkt, dat iemand wel wedergeboren is.

Maar bij alle verschil is er ook grote overeenkomst in de grond der zaak. Ze hebben dezelfde opvatting van wedergeboorte: inplanting van het nieuwe leven. En hoe zal iemand persoonlijk tot zekerheid komen? Door te constateren uit de kenmerken, dat hij wedergeboren is.

De oud-gereformeerde kerk zegt tot een gedoopte: „Wij houden je voor niet-wedergeboren, maar onderzoek je of je wel wedergeboren bent”.

De synodaal-gereformeerde kerk zegt tot een gedoopte: „Wij houden je voor wedergeboren, maar jij zelf mag dat helemaal niet doen. Jij moet je maar ernstig onderzoeken of je wel wedergeboren bent”.

De synode van 1945 heeft immers „met nadruk verklaard” o.a.:

„13e. dat in de uitspraken van 1905 en 1942 allerminst ligt opgesloten, dat elke gedoopte zichzelf voor wedergeboren mag houden, daar juist integendeel deze leerbesluiten met nadruk de noodzakelijkheid hebben uitgesproken, dat een ieder zichzelf ernstig heeft te onderzoeken of hij wel is, waarvoor de Kerk hem houdt”. Als puntje bij paaltje komt is men het hierin eens: Een gedoopte moet het leven niet buiten zichzelf in Jezus Christus zoeken, maar in zich zelf.

Gelukkig stoorden velen zich niet aan de theorieën van de synode. Ze leefden in overeenstemming met wat onze Belijdenis zo prachtig zegt: „ondertussen stellen zij zich daarin gerust, dat zij weten en gevoelen, dat zij door de genade Gods met het hart geloven en hun Zaligmaker liefhebben”. D.L. III/IV § 13.

Intussen gingen de synoden door met hun drijven. Ze dreven onzinniglijk. De hoop, dat het bij besluiten op papier zou blijven verging.

Candidaten moesten hun instemming betuigen. Althans beloven niets te zullen leren, wat met de besluiten niet in volkomen overeenstemming was.

Van de predikanten werd verondersteld, dat zij met de besluiten instemden. In elk geval mochten ook zij niets leren, wat met de vastgestelde leer niet volkomen overeenkwam. De tijden zijn wel veranderd. Tegenwoordig mag men in de krant schrijven, dat men de vervangingsformule onschrijftuurlijk vindt.

Wij moesten ons indertijd conformeren, zoals dat met een mooi woord heet.

Natuurlijk moest iemand, die niet kon beloven wat de synode eiste, niet anders doen, dan volhardend weigeren zich te conformeren.

Mij bleek de grote invloed van een synode.

De synode had het toch geleerd en daaraan moesten allen zich toch onderwerpen?

En die grote mannen op de synode zouden het wel weten met elkaar?

Daar kon een „leek” zo niet over oordelen.

Hoe hoog men een besluit van een synode wel achtte bleek mij uit het volgende geval. Bij een bezoek kwamen de besluiten van de synode ter sprake.

Men was het er mee eens. Dat „houden voor wedergeboren” was zo troostvol.

Er was in dat gezin een kindje ziek. Als dit eens moest sterven, dan konden de ouders gerust zijn. De synode leerde immers, dat men het mocht houden voor wedergeboren. Dat kindje kwam dus in de hemel.

Toen vroeg ik op de man af: „En als u zelf eens sterven moest?”

Toen bleek dat de ouders zelf helemaal geen troost hadden en geen houvast. De moeder noemde zichzelf dood-onbekeerd! Ze leef-

de maar „gindsop” zoals ze zei. D.w.z. ze maakte helemaal geen ernst met de dienst des HEREN.

Toen heb ik ze herinnerd aan de Dordtse Leerregels, die zeggen: „godzalige ouders moeten niet twifelen aan de verkiezing en zaligheid hunner kinderen, die God in hun kindsheid uit dit leven wegneemt”. Dezelfde genade waarvan zij leven is ook over hun kinderen. Hoe zullen zij dan twifelen, dat God hun kindertjes niet in genade zou aannemen? Maar hoe kunnen ouders die zélf de HERE niet kennen troost putten uit een stelling van een synode? Toch kwam het voor.

Inmiddels raasde de verschrikkelijke wereldoorlog voort. Met z'n vreselijke gevolgen

(Vervolg op pagina 166 - 1e kolom)

Geschorst wegens staking en woordbreuk

I

Geschorst

Over het rapport van commissie I, dat eindigt met uit te spreken, dat het schorsingsbesluit van 23 november 1967 „de kern van de zaak duidelijk onder woorden bracht en niet gecorrigeerd behoeft te worden”, omdat „deputaten-curatoren op genoegzame gronden, in het schorsingsbesluit geformuleerd, tot de schorsing zijn overgegaan”, heeft u al heel wat in de pers kunnen lezen. Eveneens over ons verweer, dat 24 pagina's telt.¹⁾

U weet ook dat de synode met deze conclusie van de commissie akkoord is gegaan en het schorsingsbesluit heeft goedgekeurd met 26 stemmen vóór, 10 (verplichte) onthoudingen en niemand tegen.

We zijn dus nu geschorst. Als lectoren aan de Theologische Hogeschool der Kerken. En de synode handelde namens die kerken. We zijn door de synode, evenals door deputaten-curatoren, schuldig verklaard aan staking en woordbreuk, een zware zonde waarover het oordeel des Heeren komt, zoals dit in het schorsingsbesluit zelf wordt vermeld.

Toch zijn we ons er diep van bewust, dat kwalitatief een schorsing uit het ambt van dienaar des Woords van zwaarder en ernstiger aard is te achten. Wij mogen onze functie van docent aan de Hogeschool niet meer uitoefenen. Maar we zijn niet geschorst in de vervulling van een kerkelijk ambt. Wel wordt ons belet ons werk te doen tot dienst van alle kerken, een werk dat ons om meer dan één reden lief was en is.

DE BEHANDELING VAN ONZE ZAAK TER SYNODE

Termijnen voor voorbereiding en gedachtenwisseling

Dinsdag 26 augustus des avonds om 6 uur bezochten ons de beide scribae der synode. Zij brachten ons de benodigde stukken en hadden de opdracht met ons over de gedragslijn bij de behandeling ter synode te spreken.

Deze gedragslijn was reeds door de synode bepaald. De behandeling zou overeenkomstig onze wens, reeds geuit tegenover de synode Amersfoort-West, openbaar zijn. Het tijdstip zou zo worden gekozen, dat wij aanwezig konden zijn, „met dien verstande, dat deze

behandeling uiterlijk donderdagavond 28 augustus 1967 plaats vindt” (vetgedrukte van mij, M.).

Toen wij verklaarden dat ons dit onmogelijk was, werd — zij het „met schroom” — door een der scribae opgemerkt, dat de synode als werkgeefster ons „citeren” kon.

Slechts na zeer sterke aandrang onzerzijds, waarbij wij verzochten om een uitstel van 14 dagen, heeft de synode besloten ons uitstel te verlenen tot dinsdagmiddag 2 september. Op die dag „dienden” echter rapport, verweer, verdediging en rapporteur, repliek gevolgd door dupliek en rapporteur, en laatste woord onzerzijds „te worden afgehandeld”, waarom een vast tijdschema noodzakelijk was.

Deze „planning” der synode bracht ons in grote moeilijkheden. Collega Buwalda zou nl. de algemene aspecten bespreken en ik de speciale punten van de beschuldiging.

Toen het hoofdpunt door mij in een sluitend betoog onomstotelijk weerlegd was, besloot hij de ons gezamenlijk toegestane tijd (2½ uur) vrijwel geheel aan mij alléén ter beschikking te stellen. Daarmee zette hij het voorbereidende werk, dat reeds veel energie van hem had gevraagd, in één slag op zij.

Het beleid van de praeses der synode was soepel ten aanzien van de indeling van de termijnen. Mijn verweer dat in afschrift was uitgereikt aan alle leden van de synode en aan de pers, vroeg in totaal ruim twee uren.

Het zal ieder duidelijk zijn, dat het noch de rapporteur gelukte, om aan al onze argumenten recht te doen in zijn antwoord, noch mij om in reactie daarop voldoende duidelijkheid te bieden op de verschillende door de rapporteur aan de orde gestelde zaken.

Toen bleek dat, ondanks al onze wederzijdse inspanning in de ter beschikking staande tijd heel wat punten niet tot voldoende helderheid konden worden gebracht, deed ik in mijn „laatste woord” het verzoek aan de synode te willen overwegen mij de volgende dag gelegenheid te bieden op eventuele vragen van synodeleden nog een kort en bondig antwoord te geven.

Dit was een punt dat wij reeds tegenover de synode van Amersfoort-West zo zwaar hadden laten wegen, dat mede daardoor ten slotte heel de behandeling van onze zaak door deze synode niet doorging.

Aanvankelijk leek het de volgende dag, dat aan ons verzoek gehoor zou worden gegeven. Ik woonde als „toehoorder” de openbare zitting bij. Maar uiteindelijk werd in een kort dierend beraad in comité-generaal aan mijn verwachting, die de gehele dag levendig was gehouden door sprekers, rapporteur en praeses der synode, de bodem ingeslagen.

Over het verloop daarvan D.V. de volgende week.

H. M. MULDER

¹⁾ Voor belangstellenden is een exemplaar van ons verweerschrift te verkrijgen door franco toezending na storting van f 1,25 op giro-nummer 814226 t.n.v. Copiëerinrichting v.d. Berg te Kampen; bij 10 exx. à f 1,— p. ex.; bij meer exx. prijs in overleg (tel. 05202-2287)

TE BERDE

Een verlies voor regelmatige radioluisteraars is het besluit van de VARA om een einde te maken aan het commentaar-geven op het nieuws door Meyer Sluysen. Elke zaterdagavond na het nieuws was hij te beluisteren. Het heeft nogal wat deining verwekt. Dr. L. de Jong heeft zijn misnoegen erover te kennen gegeven en vermoedt een politieke achtergrond achter deze beslissing. Dr. De Jong is niet de eerste de beste. De N.R.C. vond het hoog tijd worden dat er een einde kwam aan deze commentaren, omdat ze zo weinig zeggend zouden zijn.

Over het al of niet aanwezig-zijn van politieke motieven kan ik niet oordelen. Ik beschik niet over voldoende informatie. Die kan ds. De Jong overigens wel hebben. Het is merkwaardig hoe uiteenlopend de commentaren van Meyer Sluysen gewaardeerd werden. De N.R.C. vond er kennelijk niets aan. Een man als Prof. dr. K. J. Popma vond het één van de beste commentatoren, die er voor de radio kwamen.

Ik ben het met Prof. Popma eens. Ik vind het bepaald een verlies. Niet omdat ik het altijd eens was met wat hij zei. Maar omdat hij inderdaad commentaar op het nieuws gaf en daarin trachtte zo objectief mogelijk te zijn, zonder daarbij eigen mening onder stoelen en banken te steken. Vooral als hij ging spreken over de verhoudingen in het Midden-Oosten, dan klonk er steeds een heel nuchter geluid. Nuchter juist omdat hij met het bestaan van Israël zich sterk verbonden voelde. Dat was goed te merken. De gevaarlijke situatie daar voor Israël zag hij goed en hij was er emotioneel bij betrokken en dat geeft nu eenmaal commentaren, die aangenaam zijn om naar te luisteren.

Men verweet hem wel dat zijn zinnen niet altijd even goed liepen. Maar zinnen, die altijd glad lopen, maken iemand nog niet tot een goed spreker, aangenaam om aan te horen. Het tegendeel is zelfs wel het geval. Het was levend wat hij zei. Hij was rood. Dat was goed te merken altijd. Maar ook een democraat, die ook steeds daarvoor opkwam en de bedreigingen van de democratie — waar ook ter wereld — scherp wist aan te wijzen. Daarbij keek hij niet alleen naar „rechtse” bedreigingen, maar ook naar „linkse”. Een objectiviteit, die altijd niet aanwezig is in de rubrieken over en achter het nieuws.

Een merkwaardig verschil was er tussen dr. Korteweg, de commentator van de N.C.R.V. en Meyer Sluysen, vooral ook t.a.v. het Midden-Oosten. Dr. Korteweg heb ik wel horen spreken over de situatie daar, toen hij een reis gemaakt had door het Midden-Oosten, waarbij je de indruk kreeg dat hij meer gevoel had voor het Arabische standpunt dan voor het standpunt van Israël. Dat zal wel een indruk geweest zijn, die het op mij maakte. Ook dr. Korteweg zal geen aanhanger zijn van „weg-met-Israël!”. Maar hij zal wel proberen „objectief” te zijn, ook in deze zaken. En dat is nu eenmaal niet mogelijk. De wereld zal moeten kiezen. Israël helpen of het in de steek laten. Daartussen zit niets. En juist van de N.C.R.V. zou men mogen verwachten dat dit steeds heel duidelijk gezegd werd. Al met al: ik zal Meyer Sluysen's commentaren missen. Iets kleurrijks gaat er mee weg. En dat is alleen maar jammer. Het zou goed zijn als de VARA op de genomen beslissing zou terug komen. Maar daarop hebben wij weer geen invloed. Jammer genoeg.

AMELINK

D. W. L. MILO

Ramp zonder paniek

U had nog een waar verhaal tegood over een ramp, die zonder paniek afliep. Hier volgt het.

Het gebeurde twaalf jaar geleden, in Zwitserland. Een groep Nederlanders had zijn wintervakantie ergens in de bergen doorgebracht. Verrukt van het schone landschap, de besneeuwde bergtoppen, de romantische bergweggetjes en de vriendelijke mensen in de eindeloze sneeuw, zouden wij teruggaan naar huis. Een Zwitserse postbus zou het gezelschap uit het hoog gelegen bergdorpje naar het dal brengen, waar de reis per trein zou worden voortgezet.

Die dag sneeuwde het enorm. In plaats van de postbus kwam een sneeuwpluig, gespannen achter een jeep, die vooraf het smalle bergpad ging vegen. Het gezelschap begreep dat de weg anders niet begaanbaar zou zijn. Dat werkte een tikje enerverend op ons. Het bergpad was namelijk nog al erg smal: uitgehakt uit steile wanden, geschikt voor één voertuig tegelijk, en hier en daar voorzien van wisselplaatsen voorgeval er meerdere wagens op de weg kwamen. En naast het pad... altijd de afgrond, die meereisde. In normale omstandigheden al een beklemmende reis; bij zware sneeuwval... niet zo prettig. Daarbij kwam, dat een der dames 's morgens al in een „helder ogenblik” verklaard had, liever te willen wandelen dan rijden, aangezien zij een ongeluk voorvoelde.

Eindelijk kwam de bus voor. Wij konden er met de grootste moeite allemaal in, met een surplus van bijna honderd procent plus bagage. En langzaam schoof de kolos, met sneeuwkettingen om de wielen, het dorp uit, de weg af naar het dal. Bij elke haarspeldbocht klonk de drieklink uit de claxon, die een schrale herinnering geeft aan de posthoorn uit vroeger dagen. Maar niemand genoot meer van de klank, niemand genoot van de rit. Er was spanning onder de reizigers. Sommigen overwogen: waren we maar gaan lopen. Maar ook dat had zijn gevaren. We reden dus. We reden ons ongeluk tegemoet. Met een snelheid van twaalf kilometer per uur, in de eerste versnelling. Op een spiegelgladde weg, waarvan de berm soms niet of nauwelijks zichtbaar waren. Op een weg bovendien, die hier en daar nauwelijks grond bood aan vier wielen.

Langs de weg waren enkele mannen met spaden en houwelen aan het werk, die een smeltgoot langs de bergwand uithakten: opdat straks het sneeuwwater zo snel mogelijk kon verdwijnen. Ze maakten eerbiedig front voor onze bus, hun ruggen tegen de bergwand drukkend. En behalve deze kleine ontmoeting gebeurden er geen daverende dingen. Op heel die lange zorgelijke afdaling — geen daverende dingen.

Behalve dan bij de laatste bocht, nog ruim honderd meter boven het dal. Daar zouden we uitzicht krijgen op het station en op de spoorlijn. Maar opeens was daar de sneeuwpluig met de jeep. Op dertig meter voor ons, recht op ons aankomend. En dat op een weggedeelte, dat geen wisselplaats meer bood!

De man van de sneeuwpluig stopte, bedacht snel dat hij niet terug kon, reed daarom door en begon uiterst rechts te houden om voor ons uit te wijken. Nu heeft de postbus, zoals u weet, altijd voorrang. Maar wat hebt u aan voorrang, wanneer de weg versperd is? De sneeuwpluig had bepaald bij de laatste wisselplaats moeten wachten. Hij had erop gegokt, dat hij nog wel even kon doorrijden. Nu was de confrontatie gewoon verschrikkelijk. Met voorrang en al had de buschauffeur weinig keus: rechts een steile wand, links een steile afgrond; doorrijden betekende vermoedelijk: de jeep met de sneeuwpluig in de afgrond duwen! De chauffeur remde wat hij kon — maar met sneeuw-

kettingen en al gleeed het zwaarbeladen monster rustig verder naar beneden. Er was geen houden aan, de positie was in een fractie van een seconde doorzien als onmogelijk — en onze chauffeur kermde zachtjes: ach nein, nein, nein!

Een mannetje op de treeplank van onze overvolle bus — eerste rang staanplaats — had de situatie ook overzien. Hij hoorde de chauffeur falen, en sprak rustig: ach ja, dat géht schon! Hij bedoelde, naar hij later verklaarde: op twintig centimeter na was het te halen. „Doch?” vroeg de chauffeur, die zich gretig vastklampte aan de laatste hoop. Sicher! zei de man op de treeplank. En hij voegde er aan toe: Heere, bewaar ons toch.

De jeep was tot aan de rand van de afgrond gereden. Geen bandbreedte bleef hem over. En onze bus reed nu zo uiterst rechts, dat hij herhaaldelijk tegen struiken en rotspunten aanbonkte. Toen gleden beide voertuigen langs elkaar heen. Men zegt: zonder elkaar te raken.

En toen ieder opademde kwam het grootste gevaar pas.

—

Onze bus was namelijk met zijn rechterwielen in de pas gemaakte smeltgoot geraakt, en moest — om weer bestuurbaar te worden — hier uit zien te komen. Dat duurde ettelijke moeilijke seconden van moedwillig dwarssturen. Eindelijk sprongen de voorwielen op de weg en de chauffeur haastte zich om tegenstuur te geven, teneinde niet meteen het ravijn in te rijden. En dat gelukte nu niet. Wanneer u wel eens op een spekgladde weg van berm tot berm hebt gemanoeuvreed, weet u wat dat betekent: met een stuurloos bewegend vehikel uit de buurt van bermen en bomen te blijven. En hier waren geen bomen. Hier gleden we rustig de afgrond tegemoet. Dertig mensen in een bus voor achttien. Plus bagage. Honderd meter boven de grond. Wat een dreun zou dat geven. En hoeveel van ons zouden het overleven? Zouden de kinderen thuis (gek he, dat je daar op zo'n ogenblik aan denkt) het samen roeien zonder ons?

Och Heere, bewaar ons toch, bad het mannetje op de treeplank hardop. Meteen schoof dat mannetje als eerste de berm in. De bus gleeed verder. De chauffeur remde nog steeds, stuurde nog steeds dwars om de weg op te komen — maar vrijwel zonder succes. Toen raakte de voorkant van de bus een ijzeren grenspaaltje op de rand van het ravijn. Het boog weg onder de radiator en brak met een lichte klap af. Het mannetje op de treeplank hing nu boven de afgrond. De bus schoof naar het volgende ijzeren paaltje. Ook dit boog onder de vooras — maar brak niet! Het hield! We hoorden de chauffeur de handrem overhalen en het contact afzetten. En de bus kantelede niet. Nog niet. Wel hing ze voor meer dan een derde boven de afgrond, balancerend op een ijzeren hekpaaltje.

Toen was het een seconde stil. Doodstil. Het was die stilte, die aan een storm vooraf kan gaan. Of aan een paniek. Jazeker, dit was het moment voor een levensgrote paniek: de wilde drift tot zelfbehoud, het dringen en vechten en beuken om eruit te komen, weg uit die rijdende doodkist, die maar boven het ravijn hing te balanceren. Het was alsof meteen een matroos zou zeggen: een, twee, drie, in Gods naam!

—

Maar er was geen matroos. Er was geen formulier voor een begrafenister-zee. Er was alleen de rustige stem van het mannetje op de treeplank, in de gevaarlijkste positie van ons allemaal. Die had eenmaal a gezegd,

hij stond er blijkbaar op te wachten om ook b te zeggen. Hij zei, langzaam en helder verstaanbaar: Zo! En — nu — allemaal — rustig — uitstappen!

De chauffeur stond het eerste op en opende de voordeur. De anderen kwamen allen over-eind en namen hun koffers, schuifelden naar het gangpad, gingen in de ganzepas langzaam de voordeur uit. Gaven elkaar de koffers aan. Vergaten niets mee te nemen. Alles langzaam, tergend langzaam. Ze vergaten zelfs, dat achterin de bus een nooddeur was, die gebruikt kon worden. Ze stapten uit, alsof ze voor het station waren aangeland. Elke reiziger kon het labiele evenwicht van de bus opheffen. Dan zou de bus kantelen. Dan zou de rest verloren zijn. En één man kon de paniek oproepen. Maar die man liet het uit zijn hoofd — want het mannetje boven de afgrond stond als een schoolmeester zijn kinderen uit te laten. Een voor een voor een. Hij bleef op zijn post alsof hij nooit anders gedaan had dan mensen uitlaten uit een bus, die verloren hing te schommelen boven een afgrond van honderd meter. En wij maar elk onze beurt afwachten...

Een Zwitserse boer met een grijze gebreide muts (zo een met een kwastje bovenop) was de laatste, die uitstapte. Hij eiste van het mannetje op de treeplank dat dit voor hem uit zou gaan. Zo is de Zwitserse hoffelijkheid: de kapitein gaat het laatste van boord. En de chauffeur? Die was totaal uitgeschakeld door een shock; nam geen notitie van ons. Vergeet niet, dat de Zwitserse bussen een hoge naam van veiligheid hebben op te houden.

—

Zo, dit was een waar verhaal, twaalf jaar geleden gebeurd. Wij hebben later een foto gemaakt van de ongeluksplek, waar nog steeds een ijzeren paaltje ontbrak en een ander kromgebogen stond. En het vrouwtje van het stationscafé vroeg: was u bij die groep, die het vorig jaar met de bus verongelukte? Nu, dan hebt u geluk gehad.

Ja, we waren erbij. En we hebben ons geen seconde van deze gebeurtenis laten ontgaan. Want deze leerde ons, beter dan een dozijn preken, hoe veilig we in Gods hand zijn; en hoe belangrijk het is om in dit geloof te doen wat de hand vindt om te doen. Een krachtig gebed van een rechtvaardige — en de Heere hoort terstond. Een krachtig commando van iemand, die niets te verliezen had — en de hele groep bleef voor paniek bewaard. Kon rustig de ramp overleven.

Hoe zou de verhouding zijn tussen Gods aandeel en ons aandeel? Is het zo, dat God 90% of 95% of 98% van het werk doet en de rest van ons verwacht? Waarschijnlijk niet. Zou het niet zo zijn, dat de Heere voor honderd procent voor zijn mensen zorgt — en dat Hij van ons verwacht, dat wij voor honderd procent doen, wat we kunnen? Valerius zong al: help nu uzelf, zo helpt u God. En een ander zei: God helpt aan de zijde van zijn gelovigen.

Een Engels mopje vraagt: wat is bij een treinongeluk nog beter dan tegenwoordigheid van geest? Het jolige antwoord luidt: afwezigheid van lichaam. Dat mopje is goed, maar het ontloopt het probleem. Liever zouden wij vragen: wat is bij een ramp nog noodzakelijker dan eerste hulp? En het antwoord is: vast geloof, een heldere geest en een vaste hand.

(Vervolg van pagina 164)

ook voor ons land: gebrek, deportatie, toelozende haat, fusilering enz. Ook met z'n demoralisering: toelozende haat, zwarte handel, angstwekkende liefdeloosheid. Aan de andere kant ook wonderen van liefdadigheid.

Over leerbesluiten maakten zich maar enkelen druk. Maar ik merkte, dat de gemeente grotendeels geen concrete vermaningen over concrete zonden verdroeg. Men wilde niet vermaand worden over liefdeloosheid en hebzucht, die zich openbaarde in de zwarte handel. Die liefdeloosheid bleek in dagen van evacuatie en hongeroptochten. Velen vreesden God niet en waren niet bang voor Zijn toorn. Mogelijk stond dat ook wel in verband met bepaalde theorieën over het verbond. Wie echt in het verbond was had immers nooit meer iets te vrezen?

Op een vergadering van de kerkeraad kreeg ik te horen, dat ik ten onrechte sprak over de toorn des HEREN over zijn volk. God kon op zijn volk nooit meer boos zijn. Van straf op de zonde was ook eigenlijk geen sprake. Hoogstens kon de HERE de Zijnen kastijden. We hadden eigenlijk nooit meer iets te vrezen.

Eén broeder sprak zo. De anderen stemden zijgend toe.

In 1944 zal ik een paar maanden gevangen. Daarna kwam de verschrikkelijke winter van 1944/45 met hongeroptochten en evacuatie-moeilijkheden, die alle aandacht en werkracht opeisten.

Zonder bepaalde afspraak bestond er een soort „godsvrede” wat de kerkelijke moeilijkheden betrof. Na de bevrijding ging de strijd door.

Ik conformeerde mij niet. Ik bad voor opheffing van het gedane onrecht, dat gepleegd was in schorsingen en afzettingen.

Deputaten voor zwaarigheden kwamen er aan te pas.

Ze konden mij niet overtuigen, dat de besluiten schriftuurlijk waren.

Temidden van alle narigheid was er ook nog wel eens een brokje humor. Twee zeer geleerde Heren kwamen in tegenwoordigheid van de kerkeraad met mij spreken. Ze hadden een hele tas vol geleerdheid bij zich.

Vóór de vergadering begon merkte ik op, dat ik boog voor Schrift en Belijdenis, maar daarvoor ook alleen. Telkens kwam er een geschrift uit de tas om mij een mooie aanhaling van Ursinus of Calvijn of weet-ik-veel-wie voor te lezen. Ik herhaalde mijn opmerking, dat men mij moest overtuigen uit Schrift en Belijdenis. Toch ging de tas nog weer open voor een prachtig citaat.

Toen boog de andere deputaat zich naar de man-met-de-tas en fluisterde hem in het oor: „Dat helpt hier niet!” Dat ontging mij niet en ik kon een glimlach moeilijk onderdrukken.

De vervangingsformule bracht geen uitkomst. Ze begon immers met de uitspraak dat ze zakelijk overeenkwam met 1905. Het ging me niet om een woordje, maar om de zaak.

Zo naderde het einde. Ik werd geschorst door de kerkeraad van Voorthuizen, gecombineerd met die van Barneveld, in tegenwoordigheid van prof. J. Ridderbos. Omdat ik de leer der kerken, zoals die laatstelijk was vastgesteld in 1946, bestreed, alsmede de daarmee verband houdende schorsingen. Ik kwam daarmee in verzet tegen de kerkeraad en maakte ernstig inbreuk op het Kerkverband.

Op grond van art. 79 en 80 van de Kerkorde werd ik voor drie maanden in al mijn ambtelijke bedieningen geschorst. In de hoop en met de bede, dat ik van mijn verkeerde weg mocht terugkeren.

Toen kwam de vraag of de HERE mij in mijn dienst had geschorst. Dat geloofde ik niet en geloof ik nog niet. Daarom ben ik doorgeslagen met preken.

Zo maakte de HERE mij vrij van menselijke leringen waarvan de Schrift niet weet. Ik voelde mij niet meer gemuilkorfd. Ik kon weer vrijuit preken het volle, rijke Evangelie der genade met de heerlijke beloften voor de gelovigen en al hun kinderen. Maar ik kon ook weer aan allen voorhouden het woord der Schrift: „Ziet toe, broeders, dat niet te eniger tijd in iemand van u zij een boos, ongelovig hart om af te wijken van den levenden God”. Hebr. 3:12.

De HERE heeft ons vrijgemaakt. Laten we niet tot dwaasheid wederkeren.

Boekbespreking

Dr. R. Schippers, *Jezus Christus in het historisch onderzoek*, I, Van het verhaal naar de feiten, Cahiers voor de gemeente 5, Uitgeverij J. H. Kok n.v., Kampen, 1969.

Dit boekje maakt de indruk, dat het geschreven is door iemand, die staat op de grens van twee werelden; door iemand, die een gereformeerd theoloog wil zijn, maar die ook zijn tol wil betalen aan wat vandaag theologisch gangbaar is.

We lezen op blz. 55: „... , wie de inspiratie van de Heilige Schrift gelooft en daardoor nooit loskomt van het besef dat de Heilige Geest de Eerste Auteur van het evangelie is, ...”. Op blz. 80 komt we een ernstige waarschuwing tegen aan het adres van hen, die zo uit zijn op 'het historische'.

Maar op blz. 10 worden een paar stellingen geponeerd. Stelling 2 luidt: „In onze cultuur geldt de goede regel, dat de overgeleverde historische feiten aan de hand van bronnenonderzoek worden getoetst op hun feitelijkheid.” Stelling 3: „Daarom behoort het tot de taak van de nieuwtestamenticus een historisch onderzoek in te stellen naar Jezus Christus en de openbaring Gods in Hem.” Let op het woordje 'daarom'. Daarmee wordt toch de taak van de nieuwtestamenticus ondergeschikt gemaakt aan de algemene regel van stelling 2. Kan dat? Wordt daarmee niet het unieke karakter van de Schrift geloofchend? Dat wat mensen weergeven als historische feiten getoetst wordt op hun feitelijkheid is terecht. Mensen zijn beïnvloedbaar. Zij kunnen door allerlei factoren er toe komen de feiten te vertekenen. Maar dat is toch uitgesloten bij het evangelie, waar de Geest Gods de Eerste Auteur van is? Op blz. 67 lezen we: „Meteen blijkt dat het kerugma veel belangrijker is dan 'hoe het werkelijk geweest is'.” Zie ook blz. 41. Maar hoe kan nu het kerugma, de heilsboodschap Gods, uitgaan van wat misschien niet werkelijk gebeurd zou zijn? Hoe kan de Geest het uit dat van Christus nemen en het ons verkondigen (Joh. 16, 14) als Christus het niet gedaan, het niet zó gedaan of gezegd heeft? Het tenminste niet zakelijk zo gezegd en gedaan heeft?

We willen hiermee niet ontkennen, dat de auteur ons het een en ander heeft voorgelegd, dat onze aandacht waard is en nadere bezinning van ons vraagt. Zo geloven we met hem (blz. 31 v.), dat harmoniseren van de vier evangeliën niet wel mogelijk is. Niet wel mogelijk tenminste in die zin, dat we uit de vier één verhaal zouden kunnen samenstellen, waarin alles precies in de juiste tijdsorde zou zijn vermeld en elke bijzonderheid zijn plaats zou krijgen en dat ook de volle heilsboodschap zou bevatten, die we nu opvangen uit de vier evangeliën. De heilsboodschap Gods, die uitgaat van de feiten, is zo rijk, dat er vier verschillende gearde en ingestelde evangelisten voor nodig waren om ons die in het licht te stellen. Wanneer we dan ook preken over een tekst uit het evangelie van Mattheüs moeten we niet proberen daarin te verwerken wat we bij andere evangelisten vinden, maar pogen door te geven wat Mattheüs ons aangeeft.

Maar ook dat waar we op zich zelf nog wel waardering voor kunnen opbrengen, is toch in zo'n raam geplaatst, dat dat ook weer bedenkingen bij ons oproept. Ons lijkt n.l. het geloven in het geïnspireerd zijn der Schrift én het aannemen, dat de evangeliën, zij het ook maar gedeeltelijk, gecomponeerd zouden zijn door 'theologen' — zo noemt dr. Schippers de evangelisten wel — of gecreëerd door de gemeente, die zich maar in beperkte mate zouden interesseren voor 'hoe het werkelijk geweest is', niet verenigbaar.

Rest ons te vermelden, dat de uitgave uitstekend verzorgd is.

H. Venema

Sipke van der Land, *Moet je horen!*, Bijbels dagboekje voor kinderen; uitg. Kok, Kampen; prijs f 4,95.

Het is afgezaagd om een recensie te beginnen met de opmerking, dat het te bespreken boek „reeds veel te lang op onze tafel ligt”. Niettemin, het ligt „op onze tafel”, en inderdaad „reeds veel te lang”. Dat is niet alleen de schuld van de recensent, maar toch ook wel een beetje van het boekje zelf. Want wat moet je

nu over dit dagboek zeggen? Om de vraag anders te stellen: Wat zegt de schrijver er zelf van? Wel, zou ik willen antwoorden: Moet je horen!

„In dit boekje hebben we een heleboel bekende geschiedenissen voor je uitgezocht. Er is in de Bijbel één schrijver die een vervolgverhaal in twee delen heeft geschreven. Dat is Lucas. Hij schreef het evangelie en de handelingen. Uit die twee boeken hebben we de verhalen gekozen. Ze staan op de linker-bladzijden. Op de rechter-bladzijden hebben we er wat bij verteld. Je kan dus het beste elke dag twee stukjes naast elkaar lezen. Vraag maar of het thuis aan tafel mag worden voorgelezen.

Als iemand je iets wil vertellen wat heel fijn en heel belangrijk is, zegt hij: Moet je horen! En omdat de Here God iets wil vertellen wat heel fijn en heel belangrijk is, heet dit boekje: Moet je horen!”

In het laatste stukje (nummer 40) komt de schrijver hier nog eens op terug. Dat laatste stukje staat overigens op een rechter-bladzijde, de linker-bladzijde is tabula rasa. De laatste dag (het is toch een dagboekje?) lezen we niet uit de bijbel. Ik besef dat ik spijkers op laag water zoek, maar als de schrijver het getal 40 rond had willen krijgen, had hij ons toch beter nóg een stukje kunnen laten lezen en daar wat bij vertellen? Wat nú nummer 40 is, had dan gevoegelijk een nawoordje kunnen worden. Maar dit tussen haakjes. De schrijver besluit dus als volgt:

„Zo is het met Bijbellezen ook. Je ontdekt allerlei dingen waar je nog nooit van gehoord had. Maar je moet goed oppassen dat je de draad niet kwijt raakt, want dan mislukt alles.”

Na deze inleidende woorden, verwacht natuurlijk iedereen dat ik het boekje van Sipke van der Land ga afkraken. De fuik is opgesteld, nu kan de vis er in zwemmen, en de visser wordt geprezen. Maar toch ben ik dat helemaal niet van plan. Daar vind ik het idee, de opzet en ten dele ook de uitwerking van Van der Land veel te goed voor. Ik zou hem alleen willen helpen bij zijn poging om het kind eraan te wennen zelf in de bijbel te lezen. Alleen in dát licht mag het volgende gelezen worden!

Ik geloof dat de schrijver twee fouten heeft gemaakt, en die wreken zich eigenlijk op iedere bladzijde van zijn boekje. In de eerste plaats zijn de verhalen uit het „vervolgverhaal” van Lukas niet scherp genoeg geselecteerd. Het gaat de schrijver er toch om zijn jonge lezertjes Lukas' dubbel-planeet beter te leren kennen, opdat ze van daaruit de sprong in de hele bijbel zouden wagen. Welnu, dan moeten zij op de laatste bladzijde van dit dagboekje aangekomen, een heel helder beeld voor zich hebben van het landschap waar ze doorheen getrokken zijn. Anders gezegd: ze moeten duidelijk voor ogen hebben, wat Lukas bewogen heeft tot zijn vervolgverhaal en wat daar het hoofdthema van is. En als dat bij één evangelist duidelijk uit de verf kan komen, dan is dat wel bij Lukas. Wat dat betreft is de kús van Lukas recht in de roos. In dit verband nu is het opvallend, dat van de 23 stukjes uit het evangelie er slechts vijf uit het „Sondergut” genomen zijn (de nummers 1, 4, 10, 14 en 22). En juist op dat Sondergut van Lukas had alle nadruk moeten liggen, want juist daaruit blijkt overduidelijk wat Lukas zijn (grote en kleine) lezers wil bijbrengen. Ik mag de schrijver wel wijzen op een paar uitspraken van Wilhelm Brandt in diens Neutestamentische Bibelkunde (blz. 85, 86 en 89):

„Hij heeft machtigen van de troon gestort en eenvoudigen verhoogd”, dat is het thema van Lukas — in de stamboom ontbreekt de koningslijn — dat in alle mogelijke variaties altijd weer doorklinkt. 'Christus' woont alleen onder zondaren — deze woorden van Luther zou men boven het Sondergut van Lukas kunnen plaatsen, dat de kern van zijn evangelie vormt. 'Ik ben gekomen om zondaars te roepen tot bekeering', deze lijn is bij Lukas tot de hoofdlijn geworden. Waar de blijde boodschap, toegespitst opgevat als de blijde boodschap van de vergeving der zonden, het speciale onderwerp van de beschrijving is, daar is ook in speciale zin sprake van blijdschap. Ook dat is karakteristiek voor Lukas.”

Blijdschap, of om het met Van der Lands eigen woorden te zeggen: *Moet je horen*, dáár ging het de schrijver toch om. Tot die verwondering heeft hij mij

op de laatste bladzijde van zijn boekje nog steeds niet gebracht.

En daarmee hangt dan mijn tweede bezwaar samen: „wat we er bij verteld hebben” is te vlak, het raakt niet, bijna had ik gezegd: het provocéert niet. En daarom ben ik bang, dat „de jeugd van tegenwoordig” dit boekje even zal lezen (misschien), om het daarna even snel weer te vergeten. En dat is toch wel het laatste wat de schrijver zou willen. De schrijver van een bijbels dagboek ziet zich voor een bijna onmogelijke opgave geplaatst: hij moet een pakkend „aanloopje” hebben, hij moet een even heldere als korte uitleg van het gelezen bijbelgedeelte geven, en hij moet een indringende „toepassing” maken, en dit alles in het bestek van 20 à 25 gedrukte regels. Schrijft hij bovendien voor een jeugdig publiek, dan worden al deze moeilijkheden zonder meer nog eens met twee vermenigvuldigd. Ik heb bij het lezen van dit boekje, ondanks mijn bezwaren, voortdurend het gevoel gehad dat Sipke van der Land deze moeilijkheden áán kan. En ik hoop van harte dat hij het bewijs daarvoor binnen niet al te lange tijd levert. Als de schrijver wat scherper op de wind vaart (zowel de wind van het Woord, als de wind van de tijd), dan zullen — daar ben ik van overtuigd — ouders en kinderen tot elkaar zeggen: „Moet je horen!”

Krommenie.

J. H. Veeffkind

NIEUWE DEELTJES IN DE SERIE

'DICHTERBIJ'

Drs. S. Groenveld, *Naspel op Munster*
(Het stadhouderschap van Willem II).

Een beknopt, maar wel geslaagd overzicht van de tachtigjarige oorlog. De schrijver — die met zijn boekje „De prins voor Amsterdam; reacties uit pamfletten op de aanslag van 1650” de eerste zogenaamde Fibulaprijs heeft gewonnen (1967) — toont, hoezeer de politiek van steun aan de Engelse Stuarts enerzijds, van samengaan met Frankrijk voor wat betreft de krijgsverrichtingen anderzijds, tot wrijvingen kon leiden. De figuren van Frederik Hendrik en Willem II worden wel scherp getekend, met een enkel citaat soms in een gril daglicht gezet: „... Een hofleven ontstond rond Oranje, edelen uit binnen- en buitenland kon men er vinden; men trachtte daarin met buitenlandse hoven te wedijveren — maar toch: 'was er niet iets te weinig noblesse, iets te weinig geest?' (Presser). Hans Bontemantel sprak jaren later, het was in 1670, in zijn „Notulen ter vergadering der Staten van Holland”, over de ook door Groenveld aangehaalde kwestie van de opvolgingsproblemen in het Oranjehuis met de volgende bittere woorden: „... de survivance van den laesten prins Willem, in den jaare 1633 22 April, is niet als met groote cuyperyen toe gegaen en met den tyt de leeden gebracht tot eenpaerichheit.” (pag. 131). Deze bitterheid, voortvloeiend uit de zo fel dóórvretende „fractiezucht”, kwam in het boekje van Groenveld nog wat weinig uit, vond ik. Maar voor het overige een studie, die, ook dankzij de goede suggesties voor verder onderzoek, voor menigeen bruikbaar kan zijn, ook buiten de kring der schoolbevolking.

Dr. A. van Hulzen, *Onze Pruikentijd*
(Over het dagelijks leven in ons land in de 18e eeuw).

Dit boekje brengt, zoveel als dat mogelijk is, het dagelijks leven in Nederland in de achttiende eeuw ter sprake. Problemen bij deze materie zijn het feit, dat we over het leven der aanzienlijken onevenredig veel méér weten, dan over de manier waarop het bestaan van de gewone man verliep (dit wordt door C. M. H. Bosch in zijn boekje 'Bronnen van ons verleden', dat we de vorige week bespraken, als een duidelijk gemis inzake de studie van wat oudere perioden aangegeven); verder, dat er zo'n groot verschil was tussen stad en platteland, dat we ons nu bijna niet meer kunnen voorstellen, hoe onherbergzaam het in onze Republiek hier en daar nog was (zelfs in 1772 moest er in Drente nog een grote wolvenjacht worden gehouden!); tenslotte moeten we bedenken, dat een „honderd jaar-toen” op geen stukken na de overgang van circa tien jaar-nú konden bewerken.

Zij het lang niet zo vol esprit als de boeken van Anne Mulder, toch weet Van Hulzen veel wetenswaardigs te vertellen. Achtereenvolgens spreekt hij over 'in en naar de stad' — 'de heren regenten' — 'het herenhuis' en 'de zegepralende Vecht' — 'zeden en gewoonten' — 'armoede en ellende, volksvermaken' — 'nieuwe denkbeelden'.

Graag neem ik het fraaie rijm over, waar Justus van Effen de draak stak met de onvoorstelbare zindelijk-

heid van onze huisvrouwen. Zijn 'dienstmeid' laat hij klagen:

*'Men mocht op onze witte trappen
Nooit dan met witte kousen stappen
Of vilte muiltjes, eerst bekleed
Met linnen zooltjes, dat je 't weet.
Nog mocht men dan geen trappen raken,
Zij scheurde een afgesleten laken
Aan doekjes, ley die daar op neer;
En op die doekjes legen weer
Geverwde plankjes, daar nog boven
Weer matjes, dat die niet bestoven,
Dat was eerst rechte puntigheid.'*

En wat Van Hulzen schrijft over het moeilijke eten-eten-een-vork, het „ongerijmde” verbod, op de kamer- vloer te spuwen, en de gouden of ivoren jeukkrabber- tjes, gelieve u zelf eens na te lezen...

Dr. A. J. M. Alkemade, *De Katholieke Emancipatie*.

Gesierd door een mooie Braakensiek-prent van Schaeppman, die als Sint-Joris de draak van het socialisme aanvalt, hier een eerste deeltje over de Nederlandse geschiedenis van de vorige eeuw; er zijn verschillende plannen, om dit tijdvak, ook voor wat betreft ons land, in deze reeks wat meer aan bod te laten komen. Alkemade bespreekt summier de agritatie rond het herstel van de hiërarchie in 1853, de zgn. April-beweging. Paisley met z'n 'Orangeists' zou zich in die sfeer wel plezierig hebben gevoeld, dunkt me.

Het belangrijke element van de opkomende rooms-katholieke pers wordt tot in onze tijd gespecificeerd; vervolgens het onderwijs, door het „Mandement” der vijf bisschoppen in 1868 zo gestimuleerd. Veel aandacht — althans in het bestek van de voorhanden 30 pagina's in totaal! — krijgt de politieke ontwikkeling, waarbij de auteur eerst Schaeppman en Nolens, daarna het 'interbellum', en tenslotte de tijd van 'doorbraak' en K.V.P. bespreekt.

De sociale kwestie en het vraagstuk, hoe men a. de overgang van emancipatie naar het huidige integratieproces dient te zien, in hoeverre b) althans de-confessionalisering aan de orde is, plus c) de relatie tot Rome komen als laatste ter sprake.

„... het blijkt, dat katholiek Nederland bezig is: met de eigen structuur, met andere kerken en met de wereld.”

De wel heel summier aanpak wordt iets verruimd door een binnenkort te verschijnen deeltje 'Teksten' (onder dezelfde titel), terwijl de voorgeschiedenis, waarvoor men natuurlijk bij Rogier uitstekend terecht kan, apart zal worden behandeld in een boekje van Drs. W. L. Helwig — Katholiek in de Republiek (verschijnt waarschijnlijk a.s. voorjaar).

WIJ ONTVINGEN VAN J. H. KOK IN KAMPEN:

1. Prof. Dr. A. N. Zadoks, *Josephus Jitta, Romeinse keizersmunten*.
2. J. ter Haar-Kruize, *Islamitische kunst*.
3. Jkvr. Dr. J. M. van Winter, *Johanniters, Tempeliers, Duitse Orde* (Drie geestelijke ridderorden) (alledrie in de serie 'Dichterbij', f 2,25)

Ditmaal enkele boekjes, die een geheel andere sector van de geschiedenis bestrijken, dan de in het bovenstaande besproken deeltjes, namelijk de Oude Geschiedenis en de Middeleeuwen.

1. Mevrouw Zadoks mag wel bij uitstek als deskundige gelden op het moeilijke terrein van de numismatica der Oudheid. In een dun, maar voortreffelijk geredigeerd boekje plaatst zij allereerst een opsomming der voornaamste keizers náást het 'geschied-verhaal — in — munten'; vervolgens vertelt zij, op welke wijze deze munten als betaalmiddel, als communicatiemiddel en als historisch document kunnen gediend hebben. De kwestie van de betekenis van al of niet massale muntvondsten, het probleem van de koopkracht van de oude munten door de eeuwen heen, en het niet te onderschatten belang, dat de met veel zorg ontworpen keizersmunt op esthetisch gebied bezit, komen als laatste ter sprake. Voor verdere lezing kan men onder meer bij het prachtige plaatwerk van dezelfde schrijfster, „Antieke Cultuur in Beeld”, terecht, maar ook bij enkele kleine mapjes, die zij enkele jaren geleden bij van Dishoeck liet verschijnen, met (losbladig) een aantal voortreffelijke reproducties van Griekse en Romeinse munten en penningen.

2. Het wel héél uitgebreide gebied van de Islamitische kunst wordt hier voor de geïnteresseerde lezer op behoedzame wijze ingeleid. Al direct ontvangt hij

het advies, zich bij verdere studie liefst te beperken tot een bepaalde periode, dan wel zich aan één stijl te houden, de Moorse of de Osmaanse etc., ófwel slechts een enkel facet, b.v. dat van de moskeebouw te kiezen.

Na een enkel punt over het ontstaan van de Islam en zijn verbreiding volgt, onderverdeeld naar de verschillende vakgebieden, een boeiend relaas over het in het algemeen al te weinig bekende gebied van de Islamitische cultuur en kunstuitingen. Het viel mij op, dat wél de zeer heilige Omar Moskee in Jeruzalem wordt genoemd (die beter de 'Dom van de Rots' kan heten), maar dat de El Aq'sa-moskee, waarover op het ogenblik zoveel is te doen, ontbrak.

Ook dit deeltje wordt met een behoorlijke bibliografie besloten; daar zou nog het boekje 'Europa en de Arabieren' (uitgave V.G.N. van Goor, Den Haag, 1968) aan kunnen worden toegevoegd.

3. Wie weleens het mooi-verzorgde blad 'Spiegel Historiae' in handen krijgt, is daarin wellicht de schrijfster van de aardige rubriek voor historisch-geïnteresseerde gastronomen 'Van soeter Cokene' tegengekomen. Dr. Van Winter, die ons dit plezierig facet van de geschiedenisstudie met zoveel enthousiasme in letterlijke zin 'voorschotel', is in ons land, náást kenner van aloude culinaire geneugten, allengs ook een autoriteit op het gebied van de beoefening der middeleeuwse geschiedenis geworden. Baanbrekend werk vormde haar dissertatie inzake het wezen van ridderchap en adel. Op wat bevattelijker wijze besprak zij deze stof enkele jaren geleden in een 'Fibula-boekje', Ridderchap, ideaal en werkelijkheid (Bussum, 1965).

Eén der aspecten van deze ridderchap wordt door de zogenaamde geestelijke ridderorden gevormd, zoals die rond de periode der kruistochten tot stand zijn gekomen. Dr. Van Winter geeft aan, hoe zeer de visie op de kruistochten zich de laatste jaren heeft gewijzigd. De in het middeleeuwse denken zo'n centrale plaats innemende „twee-zwaardenleer” gaf de wereldlijke vorst het concrete zwaard in handen 'tot bescherming van kerk en Christenheid', terwijl de kerk het geestelijke zwaard van de prediking moest hanteren, zo nodig zelfs de banvloek moest gebruiken, om de vorst te vermanen... Beide zwaarden stonden in dienst van Christus en vulden elkaar als het ware aan. Dat voortbordurend op zijn privé-machtssfeer, ook de paus op deze wijze op den duur over een eigen leger is gaan beschikken, deed de massa allengs gewend raken aan het bestaansrecht van een „kerkelijk” leger. Vandaar naar het aanwijzen van een 'heilig doel', in casu de strijd tegen de Mohammedaanse heidenen in het Heilige Land, zoals Urbanus II deed, is dan maar een enkele stap verder. Al was het dan wel zo, dat hij dat vooral kon doen, omdat er feitelijk op dat moment thuis zo weinig viel te vechten (de Investituurstrijd, waarin keizer en paus elkaar op leven en dood hadden bevochten, was — althans tijdelijk — wat geluwd...)! Een zeer gedegen, elegant en vaak speels geschreven boekje.

Het was zeker geen snood opzet, deze keer alleen vrouwelijke auteurs te bespreken, maar het betreft wel in alledrie de gevallen een goedgeschreven en gedocumenteerde studie, die in menig opzicht reden kan zijn, eens wat dieper in het betreffende onderwerp te duiken, waarbij de toegevoegde suggesties-voor-verdere studie telkens een goede leidraad kunnen vormen.

H. L. Bogaard

Luthers intrede in het klooster, door dr. C. Augustijn.

In deze inaugurele oratie geeft dr. Augustijn een voorbeeld van de moeilijkheden, waarvoor de historicus zich soms geplaatst ziet „wanneer hij simpelweg de feiten tracht te achterhalen”. Daartoe gaat hij de bronnen na, die ons over Luthers intrede in het klooster mededeling verschaffen. Het resultaat is voor wat het achterhalen der feiten betreft, vrij negatief en leert, dat men de bronnen kritisch dient te lezen en moet letten op de plaats, die de interpretatie in de traditie inneemt.

Het onderwerp der oratie leent zich bij uitstek voor dit doel. Gelukkig merkt dr. Augustijn op, dat hij niet graag de indruk zou wekken, dat het onderzoek altijd zo moeizaam verloopt, pag. 27. Dan was de kerkgeschiedenis toch wel een niet te beoefenen vak.

Men moet inderdaad letten op de interpretatie in de „traditie”. Maar de interpretatie, die dr. Augustijn geeft van Luthers eigen verhaal, dat hij destijds de heilige Anna heeft aangeroepen (pag. 19) op pag. 22-24 is me constructief genoeg, hoe knap gevonden ook. Zo zou er meer te noemen zijn. Het geheel leert echter voorzichtigheid in de hantering der bronnen en kritisch er mee te werk te gaan. Een enkele zetfout, pag. 15 regel 2 van boven, bleef onopgemerkt. Kok gaf deze rede keurig uit.

Amsterdam.

G. Janssen

THEOLOGISCHE HOGESCHOOLDAG 1969

De commissie ter voorbereiding van de Theologische Hogeschooldag 1969 deelt mede dat op woensdag 24 september in 5 gebouwen en 2 tenten de samenkomsten zullen worden gehouden. De Bovenkerk, het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente aan de 2e Ebbingestraat, het kerkgebouw van de Vrij Evangelische Gemeente in de Bovennieuwstraat, de Lutherse Kerk op de Burgwal, de Stadsgehoorzaal Burgwal. 1 Tent wordt geplaatst in de zgn. „doorbraak” tussen Groenestraat en 3e Ebbingestraat, vlak bij het gebouw der Theologische Hogeschool en 1 tent op de Broedersingel.

In de morgensamenkomsten (die klokke 10 uur beginnen) zal een bidstond voor de Theologische Hogeschool worden gehouden, die geleid wordt door ds. D. van Dijk te Groningen, ds. J. Hettinga te Harlingen, ds. J. ten Hove te Mussel, ds. I. de Wolff te Enschede, ds. G. Hagens te Naarden, ds. F. de Vries te 's-Gravenhage en ds. W. Vreugdenhil te 's-Hertogenbosch.

In de middagsamenkomsten (die klokke 2 uur beginnen) zullen spreken prof. L. Doeke, prof. H. J. Schilder, prof. J. Kamphuis, prof. drs. J. van Bruggen, de hoogedelegering heer P. Jongeling, ds. H. Bouma van Assen en ds. M. Brandes van Hengelo.

Zowel in de morgen- als in de middagsamenkomsten wordt driemaal gecollecteerd. De eerste collecte is voor de Theologische Hogeschool, de tweede collecte is voor het suppletiefonds studenten en de derde voor de bibliotheek.

In de komende week hoopt de commissie u nog meer over deze schooldag te vertellen.

De commissie

AAN DE KERKERADEN VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN

Op het op 10 mei jl. gehouden congres te Utrecht van „buiten het verband gestelde kerken” is aan Eindhoven opgedragen de volgende bijeenkomst te organiseren.

Wij kunnen u thans mededelen dat dit congres zal worden gehouden op 10 en 11 oktober a.s. op de Ernst Sillemhoeve te Lage Vuursche. Als sprekers zijn gevraagd en hebben inmiddels toegestemd ds. M. R. v. d. Berg van Oegstgeest en ds. G. Janssen van Amsterdam met als onderwerp „Plaats en aard van het kerkverband”.

Binnenkort zullen hierover aan alle kerkeraden, voor zover het adres bekend is, nadere mededelingen worden gezonden.

Namens de kerkeraad van Eindhoven, W. Zwartz, Eikenlaan, Nuenen.

HULPBEHOEVENDE STUDENTEN

Het is al lang geleden, dat er een beroep op uw beurs gedaan is ten behoeve van de hulpbehoevende studenten. Die studenten nml., die geen steun meer krijgen van kerkelijke deputaten, omdat ze niet meer studeren aan de Theologische Hogeschool aan de Broederweg.

De kas, waaruit ze totnogtoe zijn gesteund is nu geslonken tot een f 300,—. Terwijl de studietijd weer is aangebroken en de aanvragen er al weer zijn. Er is dus dringend steun nodig. Een bijzondere aanbeveling is dunkt mij niet nodig. Daarom laat ik het maar eenvoudig bij dit bericht.

Uw gaven kunt u storten op giro no. 807297 ten name van de Nutsspaarbank te Kampen. Met bijvoeging: t.b.v. de hulpbehoevende studenten.

Eventuele aanvragen om steun kunnen gericht worden aan G. van Dijk, Oudestraat 111, Kampen.

Bij voorbaat dank aan alle betrokkenen, stellig ook van ondergetekende,

H. J. Jager

KERKNIEUWS

BEROEPEN: te Capelle aan den IJssel (2e maal): ds. T. Dekker te Goes; te Emmeloord-B (voor arbeid in Emmeloord en Creil): ds. B. de Vos te Ten Boer; te Hoogkerk: ds. J. Strating te Hattem; te Brampton, Can.: ds. W. Triemstra te Vrouwenpolder.

BEDANKT: voor Smithville, Ont., Can.: ds. P. Kingma te Smithers B.C.; voor Houwerzijl en voor Leens: ds. K. D. van Dijk te Terneuzen.

DS. K. B. HOLWERDA — Bijna drie jaren na het vertrek van ds. P. Plaatsman naar IJsselmonde, die zowel predikant van Driebergen-Rijsenburg als Doorn was, is zondagochtend, 31 augustus, ds. K. B. Holwerda van Zalk en Veecaten als opvolger van eerstgenoemde door ds. H. Stolk van Oostelijk-Flevoland bevestigd als predikant van de kerk te Doorn.

Ds. Stolk had als tekst Genesis 15 : 1-6a.

In de door zeer velen bijgewoonde avonddienst heeft ds. Holwerda zijn ambtswerk aangevangen door het Woord te bedienen uit Jona 1. Het thema van de twee punten van zijn prediking was: „Jona ontvluchtte vergeefs Gods missie naar Ninevé, die een boodschap was voor Israël”; I „Jona weigert Gods opdracht”; II „De Here weigert zijn weigering”.

Na de dienst werd het woord gevoerd door de praeses van de kerkeraad van Doorn, de heer H. A. Th. Bakhuizen; de burgemeester van Doorn, Mr. A. Baron Harinxma thoe Slooten; namens de kerkeraad van Zalk en Veecaten door de heer Van Rietschoten, en door ds. Stolk.

Ds. Holwerda sprak het slotwoord en wees er op dat wij allen, evenals Jona, Gods missie niet mogen ontlopen, maar ook niet kunnen verhinderen.

Ds. Holwerda hoopt eind september naar Doorn te verhuizen.

DS. D. GRUTTER — Zondag 31 augustus vond de bevestiging en intrede plaats van kand. D. Grutter als predikant van Huizum. Zijn bevestiger, ds. L. Douw uit Enschede bediende daarbij het Woord uit 1 Korinthe 3 : 12-15. Ds. Grutter hield zijn intrepreek over 2 Korinthe 5 : 20.

DS. M. H. SLIGGERS — In de morgendienst van zondag 31 augustus jl. werd kand. M. H. Sliggers door ds. H. D. van Herksen te Heemse, bevestigd als predikant van Avereest-Dedemsvaart. Zijn bevestiger preekte over Efeze 4 : 11-13, terwijl de intrepreek van ds. Sliggers handelde over Hebreëen 12 : 1-2.

DS. F. MUL — Na een vakature van 2 jaar ontving de kerk te Berkum op zondag 31 augustus jl weer een eigen predikant in de persoon van ds. F. Mul, gekomen uit Hoogkerk. Zijn bevestiger, ds. J. de Feijter uit Hoogezand-Sappemeer, had als tekst gekozen Efeze 4 : 11-12. Ds. Mul verbond zich aan zijn nieuwe gemeente met een preek over 2 Koningen 2 : 9-10.

DS. L. MOES — Op zondag 31 augustus jl. werd ds. L. Moes, gekomen uit Abbotsford, Canada, door ds. J. Bomhof, zijn plaatselijke collega, bevestigd als predikant te Bergentheim, die bij deze gelegenheid een preek hield over 2 Koningen 12 : 10b. 's Middags deed ds. Moes intrede met als tekst Johannes 12 : 25-26.

DS. J. C. JANSE — Op weg naar de synode, dinsdagmorgen 2 september jl., kreeg ds. J. C. Janse van Velp een auto-ongeluk. Hoewel de auto total-loss was, werd hijzelf gespaard.

ZAANDAM — Het gerechtshof te Amsterdam heeft het vonnis bekrachtigd van de arrondissementsschrebank te Haarlem, waarin de kerk te Zaandam (scriba D. Grasdijk) voorlopig wordt verplicht, met een dwangsom van f 250,— per dag, het medegebruik en medebeheer van de kerkelijke goederen (kerkgebouw, kosterswoning, ledenadministratie en archief) toe te staan aan de kerkeraad (ds. H. van Ommen).

G.S. HOOGEVEEN — Na in de vergadering van dinsdag 2 september jl. het rapport inzake de schorsing van 2 lectoren aan de Theologische Hogeschool, en het verweer van deze lectoren (drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder) te hebben aangehoord, besloot de synode op woensdag 3 september, na bespreking, uit te spreken, dat de schorsing van deze lectoren door de curatoren gegrond was. In de vergadering van donderdag 4 september kwam het rapport inzake de bezwaren tegen de hoogleraren prof. dr. H. J. Jager en prof. C. Veenhof aan de orde. De besprekingen hierover zouden in de afgelopen week worden voortgezet.

AMSTERDAM-NOORD — Op een gemeente-vergadering is het ook in de gemeente te Amsterdam-Noord tot een breuk gekomen. Enkele broeders hadden reeds geruime tijd bezwaren tegen het beleid van de kerkeraad en de plaatselijke predikant ds. J. F. van Hulsteijn. Op genoemde gemeentevergadering bleek, dat de kerkeraad zijn houding niet wilde veranderen, en bleef aansturen op een samengaan met de buiten het verband geraakte kerken in Noord-Holland. Hierop las een van de bezwaarde gemeenteleden een verklaring voor, waarin o.a. gesteld werd dat zij „gereformeerd willen blijven en de kerkeraad niet langer kun-

Nog een kielne voorraad:

C. VONK,
NEDERL. GELOOFSBEL.
dl. IIIb, art. 22-24, 27-37. f 18,50.
(dl. IIIa is geheel uitverkocht.)

FIRMA WESDIJK EN LIEBEEK
Postbus 2 — BARENDRECHT

nen erkennen als kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van Nieuwendam/Amsterdam-Noord”. Zij riepen de gemeente op met hen „de Gereformeerde Kerk ter plaatse in stand te houden”, en vergaderden op zondag 31 augustus jl. afzonderlijk.

ADRESSEN

DS. D. GRUTTER, Pr. Bernhardstraat 46, Leeuwarden, tel. 05100-26180. DS. M. H. SLIGGERS, Koevorderweg 9, Balkbrug, tel. 05230-6410. MAASSLUIS: scriba: Th. Bremmer, Reigerstraat 10, Maassluis, tel. 01899-4991. ZWIJNDRECHT: scriba: A. Kammen, Landmanshof 3, Hendrik Ido Ambacht, tel. 01858-3058.

KOOS VAN OORD

en

MARIANNE VAN PUTTEN

geven u, mede namens hun ouders, kennis van hun voornemen in het huwelijk te treden op vrijdag 19 september a.s. om 14.00 uur in het gemeentehuis te Bilthoven.

Kerkelijke bevestiging om 15.00 uur in het kerkgebouw aan de Kerkweg te Zeist, door de Weleerwaarde Heer ds. C. van Leeuwen, Gereformeerd predikant te Bilthoven.

Receptie van 17.00-18.30 uur in hotel „Figi”, Het Rond te Zeist.

Toekomstig adres:
Burgemeester Reigerstraat 21bis, Utrecht.

Augustus 1969

Zeist, Hoogkanje 1

De Bilt, Waterweg 200

DS. D. K. Wielenga JDzn.,

HOOG BEZOEK

Over het komen Gods tot verlossing van Zijn wereld.

Hoe dan ook, deze opzet van het boek van de Rotterdamse pastor is opmerkelijk, staat op niveau, en is in zekere zin een verademing. Zo kan het dus ook nog onder ons. Graag aanbevolen.

ds. J. Meester

Ds. Wielenga staat bekend als een bekwaam exegeet. Hij legt daarvan in dit boek een duidelijke proeve af. Het boek geeft veel tot verrijking van ons leven en tot bevestiging van ons geloof.

ds. W. G. de Vries

De schrijver heeft iets oorspronkelijks, zonder apart te doen. Speculaties worden niet gegeven, voluit spreekt hier het getuigenis der Openbaring. Een keurig uitgegeven boek dat voor wie van bijbelstudie houdt vertroosting en onderwijzing in de Schriften geeft

prof. W. Kremer

Het is een „leerboek”. Wie het koopt met de gedachte in het achterhoofd dat het een „geestelijke of stichtelijke babbel” is, komt bedrogen uit.

Het is een uitermate scherpe en uitermate scherpzinnige Schriftstudie.

drs. G. R. Visser (Trouw)

Het eerste wat aan dit boek opvalt is dat de teksten die behandeld worden in een klare en strakke compositie zijn opgenomen. Daar vraag ik opzettelijk aandacht voor, want dit is een aanwijzing voor het niveau waarop de schrijver mediteert en profeteert over Gods hoog bezoek in zijn Zoon Jezus Christus. De stijl sluit zich bij deze compositie aan: klaar en strak. In ruim 160 pag. is zeer veel uitlegkundige studie samengevat.

Het is een sierlijk boek. Een genot om er in te lezen en een genot om er naar te zien.

prof. J. Kamphuis

Omvang 168 pag.

Prijs f 9,50

Boekhandel — antiquariaat — uitgeverij

TON BOLLAND

v/h H. A. van Bottenburg N.V.

Prinsengracht 493 - Amsterdam - Tel. 020 - 221921